

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U002758

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 07-07-2025

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ № 299-с від 30.09.2025 р., виданий Харківською державною академією культури

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Проскурякова Олександра Вячеславівна
2. Oleksandra Proskuriakova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 034

Назва наукової спеціальності: Культурологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Культурологія

Дата захисту: 04-09-2025

Спеціальність за освітою: Сценічне мистецтво

Місце роботи здобувача: Харківська державна академія культури

Код за ЄДРПОУ: 30036001

Місцезнаходження: Бурсацький узвіз, 4, Харків, Харківський р-н., 61057, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 10259

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія культури

Код за ЄДРПОУ: 30036001

Місцезнаходження: Бурсацький узвіз, 4, Харків, Харківський р-н., 61057, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія культури

Код за ЄДРПОУ: 30036001

Місцезнаходження: Бурсацький узвіз, 4, Харків, Харківський р-н., 61057, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 13.01

Тема дисертації:

1. Історико-культурологічні аспекти мистецтва гриму в українській культурі XX – початку XXI століття
2. Historical and cultural aspects of the art of makeup in Ukrainian culture of the 20th – early 21st centuries

Реферат:

1. Грим як культурний феномен синтезує ритуально-міфологічні нашарування давньослов'янських обрядових практик, відображає естетичні та світоглядні орієнтири різних періодів української культури, а також постає важливим чинником формування та переосмислення національної ідентичності. Водночас він перебуває в постійній взаємодії з технологічними інноваціями, глобальними культурними процесами, набуваючи нових форм виразності та комунікації, поєднуючись із сучасними театральними, кінематографічними й естрадними форматами. Цей феномен виявляє здатність не лише віддзеркалювати історичні та соціальні реалії, а й активно впливати на них завдяки потенціалу перформативних дій і символічних репрезентацій. У дослідженні акцентується, що в українській культурі грим формує специфічні коди спілкування, виступаючи засобом самовизначення та комунікації. При цьому з'ясовується роль гримувальних практик у народних обрядах, їх багатофункціональність у театральному та кінематографічному мистецтві, у сучасних естрадних шоу і навіть у цифровому просторі. Здійснюється аналіз питання, яким чином грим, відтворюючи ціннісні установки, здатен формувати візуальні уявлення про красу, гендерні стосунки, соціальний статус і

національно-культурну належність. Теоретико-методологічні засади дисертаційного дослідження ґрунтуються на перетині історико-культурологічного та мистецтвознавчого підходів. Завдяки історико-культурологічному підходу грим вивчається як культурне й історичне явище в контексті динамічної системи культурного середовища. Окрема увага приділена висвітленню діяльнісного аспекту, де грим розглядається в контексті художньої творчості та професійної майстерності митця: від традиційних технік трансформації зовнішності до експериментів із формою та кольором. Значущим виявляється його аксіологічна складова, яку створюють художні цінності. Дослідження семіотичного виміру культури дозволило з'ясувати складність гриму як багаторівневої системи знаків, завдяки яким кодуються певні символічні конструкції цього мистецтва, які сприяють створенню певних емоційних станів у виконавців і глядачів, впливаючи на взаємодію між ними в просторі сценічного мистецтва. Розкрита соціокультурна роль гримування, мистецтво якого увиразнює колективну пам'ять, допомагає відтворити образи, закорінені у вітчизняній національній традиції та трансформуються відповідно до сучасних культурних викликів. Гримувальне мистецтво охоплює використання спеціальних технік і матеріалів для створення образів, які виходять за межі простого прикрашання або маскування тіла, надаючи гримерам «нового» статусу – художників, які розвивають та вдосконалюють унікальний творчий почерк, що здатен виділити продукт з-поміж інших. Такі твори можуть мати естетичну автономність, проявляючись у здатності художників створювати візуальні образи, що за допомогою виразних можливостей викликають глибокі емоційні реакції та рефлексії. Через гримовані образи художники можуть досліджувати й утілювати складні концепції ідентичності, гендеру та краси, розширюючи межі традиційного розуміння цього виду мистецтва. Постійно досліджуючи та розробляючи новітні техніки та матеріали, художники з гриму забезпечують реалізацію інноваційних художніх проєктів та ідей. Це дозволяє гриму взаємодіяти з різноманітними культурними й художніми традиціями, стилями та просторами, збагачуючи його виразні можливості. Мистецтвознавчий підхід забезпечує вихід на дискурс авторства. У кіно чи театрі художник з гриму дедалі частіше фігурує не як обслуговуючий персонал, а як котворець культурного продукту нарівні з оператором чи композитором. Мистецтвознавчий підхід реконструює індивідуальний «почерк» майстрів. Означений інструментарій поєднує в собі формальний, техніко-технологічний та авторський виміри, дозволяючи вивчати грим як повноцінний різновид візуального мистецтва, що діє в найрізноманітніших культурних середовищах: повід камерної сцени незалежного театру до гігантських екранів мультиплексу чи VR-просторів. Особливу увагу в дисертації приділено сучасній ситуації, коли українська культура перебуває в умовах військової агресії, а грим набуває нових сенсів. Він стає не просто оздобленням чи технічним засобом, а способом відображення патріотичних і морально-етичних орієнтирів, носієм героїчного наративу й інструментом актуалізації колективної травми та пам'яті. Унаслідок цього мистецтво гриму посилює свою роль у соціальній та культурній комунікації, створюючи героїчні образи, які сприяють консолідації українського народу в боротьбі з ворогом. Одночасно це мистецтво відтворює сталу традиційну стилістику, яка впливає на самосвідомість української спільноти та стає одним із маркерів національної ідентичності.

2. Makeup as a cultural phenomenon synthesizes the ritual-mythological layers of ancient Slavic ceremonial practices, reflects the aesthetic and worldview orientations of different periods of Ukrainian culture, and serves as a crucial factor in shaping and reinterpreting national identity. At the same time, it is in constant interaction with technological innovations, global cultural processes, acquiring new forms of expression and communication, combining with modern theatrical, cinematic and pop formats. This phenomenon demonstrates the ability not only to reflect historical and social realities, but also to actively influence them due to the potential of performative actions and symbolic representations. The author of the study emphasizes that in Ukrainian culture, makeup forms specific codes of communication, acting as a means of self-determination and communication. At the same time, the role of makeup practices in folk rituals, their multifunctionality in theatrical and cinematic art, in modern variety shows and even in the digital space are clarified. The question of how makeup, reproducing value attitudes, is able to form visual representations of beauty, gender relations, social status and national and cultural identity is analyzed. The theoretical and methodological foundations of the dissertation research are based on the intersection of historical-culturological and art-historical approaches. The historical-culturological approach

studies makeup as a cultural and historical phenomenon in the context of a dynamic system of the cultural environment. Other methodological methods and approaches are concentrated around this approach - such as the systemic approach, structural analysis, historical-evolutionary, hermeneutic and others. A separate place is given to highlighting the activity aspect, where makeup is considered in the context of artistic creativity and professional skill of the artist: from traditional techniques of transforming appearance to experiments with form and color. Its axiological component, which is created by artistic values, is significant. The study of the semiotic dimension of culture made it possible to clarify the complexity of makeup as a multi-level system of signs, thanks to which certain symbolic constructions of this art are encoded, which contribute to the creation of certain emotional states in performers and spectators, influencing the interaction between them in the space of performing arts. The socio-cultural role of makeup is revealed, the art of which expresses collective memory, helps to recreate images that are rooted in the domestic national tradition and are transformed in accordance with modern cultural challenges. Makeup art encompasses the use of special techniques and materials to create images that go beyond simple adornment or disguise of the body, giving makeup artists a «new» status - artists who develop and refine a unique creative style that can distinguish a product from others. Such works can have aesthetic autonomy, manifested in the ability of artists to create visual images that, through expressive possibilities, evoke deep emotional reactions and reflections. Through makeup images, artists can explore and embody complex concepts of identity, gender and beauty, expanding the boundaries of traditional understanding of this art form. By constantly researching and developing the latest techniques and materials, makeup artists ensure the implementation of innovative artistic projects and ideas. This allows makeup to interact with various cultural and artistic traditions, styles and spaces, enriching its expressive possibilities. An art historical approach provides access to the discourse of authorship. In cinema or theatre, the make-up artist increasingly appears not as a service staff, but as a co-creator of a cultural product on a par with the operator or composer. The arthistorical approach reconstructs the individual «handwriting» of the masters. The specified toolkit combines formal, technical and technological and authorial dimensions, allowing us to study make-up as a full-fledged type of visual art that operates in a wide variety of cultural environments - from the chamber stage of an independent theatre to the giant screens of a multiplex or VR spaces. Special attention is paid to the current situation, when Ukrainian culture is in the conditions of military aggression by Russia, and makeup acquires new functions and meanings. It becomes not just a decoration or a technical means, but a way of reflecting patriotic and moral and ethical guidelines, a carrier of a heroic narrative and a tool for actualizing collective trauma and memory. As a result, makeup strengthens its role in cultural communication, creates consolidation of images and supports a recognizable style that affects the self-awareness of the community and becomes one of the markers of national identity.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Проскуракова О.В. Грим як простір семіотичної комунікації // Культура України : зб. наук. пр. Харків, 2022. Вип. 78. С. 38-44.
- Проскуракова О.В. Гримувальне мистецтво в українському науковому дискурсі: історіографічний аналіз та перспективи культурологічного дослідження // Питання культурології : зб. наук. пр. Київ, 2023. Вип. 42. С. 256-269.
- Проскуракова О.В. Гримувальне мистецтво в контексті культурологічного вивчення: джерельна база дослідження // Культурологічний альманах : зб. наук. пр. Київ, 2023. Вип. 4. С. 249-254.

- Проскуракова О.В. Роль гримувального мистецтва в еволюції української кінематографії // Fine Art and Culture Studies : зб. наук. пр. Луцьк, 2024. Вип. 5. С. 191-197.
- Проскуракова О.В. Культурологічний та мистецтвознавчий аспекти сценічного макіяжу як художнього засобу естрадного жанру // Вісник Маріупольського державного університету : зб. наук. пр. Київ, 2024. Вип. 28. С. 119-126.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Панков Георгій Дмитрійович
2. Heorhii Pankov

Кваліфікація: д. філ. н., професор, 09.00.11

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія культури

Код за ЄДРПОУ: 30036001

Місцезнаходження: Бурсацький узвіз, 4, Харків, Харківський р-н., 61057, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Виткалов Сергій Володимирович
2. Serhii Vytkafov

Кваліфікація: д. культ., професор, 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5345-1364

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Рівненський державний гуманітарний університет

Код за ЄДРПОУ: 25733698

Місцезнаходження: вул. С. Бандери,12, Рівне, Рівненський р-н., 33028, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Станіславська Катерина Ігорівна

2. Kateryna Stanislavska

Кваліфікація: д. мист., професор, 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9026-6085

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

Код за ЄДРПОУ: 02214171

Місцезнаходження: вул. Ярославів Вал, 40, Київ, 01034, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Щербань Анатолій Леонідович

2. Anatolii Shcherban

Кваліфікація: д. культ., професор, 26.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9530-6453

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія культури

Код за ЄДРПОУ: 30036001

Місцезнаходження: Бурсацький узвіз, 4, Харків, Харківський р-н., 61057, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мізак Віталій Дмитрович

2. Vitalii Miziak

Кваліфікація: к. мист., доц., 26.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2923-2297

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія культури

Код за ЄДРПОУ: 30036001

Місцезнаходження: Бурсацький узвіз, 4, Харків, Харківський р-н., 61057, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Кікоть Антоніна Андріївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Кікоть Антоніна Андріївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Заклінська Юлія Михайлівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна